

УДК 281.9 (477): 262.4

С.А. ШАПРАВСЬКИЙ

ВПЛИВ «ЗИМОВИХ» ЦЕРКОВНИХ СИНОДІВ НА СУЧАСНЕ СТАНОВИЩЕ УПЦ**Шаправський Сергій Анатолійович** – кандидат історичних наук, доцент кафедри релігієзнавства Національного університету «Острозька академія»

Стаття присвячена дослідженню становища, що склалось в українському православ'ї, з огляду на стан здоров'я митрополита Володимира та проведення засідання церковних синодів за відсутності предстоятеля УПЦ. Аналізується протистояння різних внутрішньоцерковних угруповань, а також роль Російської Православної церкви у цій ситуації. Розглядаються також можливі варіанти розвитку подальших подій довкола УПЦ.

Ключові слова: Українська православна церква, Російська Православна церква, Синод, митрополит, політика.

Статья посвящена исследованию положения, сложившегося в украинском православии, учитывая состояние здоровья митрополита Владимира и проведение заседания церковных синодов при отсутствии предстоятеля УПЦ. Анализируется противостояние различных внутрицерковных группировок, а также роль Русской Православной церкви в данной ситуации. Рассматриваются также варианты развития дальнейших событий вокруг УПЦ.

Ключевые слова: Украинская Православная церковь, Русская Православная церковь, синод, митрополит, политика.

The article is devoted to the study a situation in Ukrainian Orthodox Church (UOC) which connected with disease of Metropolitan Vladimir and meetings of the Council of Synod in the absence of the Primate of the UOC. The author analyzed the opposition of different internal church groups and the role of the Russian Orthodox Church in that situation. In the article considered a possible options for further developments around the UOC .

Key words: Ukrainian Orthodox Church (UOC), Russian Orthodox Church, Synod, Metropolitan, politics.

© С.А. Шаправський, 2012

Постановка проблеми. Початок 2012 р. характеризується зростанням напруження у релігійному житті українського суспільства, яке вносить ситуація довкола подій в Українській Православній церкві (УПЦ). Нинішній предстоятель церкви митрополит Володимир з листопада 2011 р. перебуває у лікарні і за його відсутності активізувалися два діаметрально протилежні, внутрішньоцерковні об'єднання, кожен з яких має власні погляди на подальший розвиток церкви. Ускладнюється ситуація втручанням зовнішнього чинника у вигляді Російської Православної церкви (РПЦ), керівництво якої вважає УПЦ своєю невід'ємною складовою. Крім того, не варто недооцінювати роль Вселенського православ'я, очільники якого негативно оцінюють можливий варіант повного підпорядкування УПЦ Московській патріархії. Дещо опосередковано виглядає роль у цих процесах української влади. Проте вітчизняна політична еліта, яка повсюдно декларує принципи консолідації суспільства, розглядає варіант створення єдиної православної помісної церкви в Україні як одну з прерогатив своєї діяльності і тому, у разі потреби, неодмінно втрутиться у події довкола УПЦ.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасний стан УПЦ викликає чималий інтерес серед учених та громадськості. Проте науковий аналіз подій утруднюється небажанням церковних діячів оприлюднювати увесь комплекс інформації. Вона, в основному, подається тенденційно і містить лише офіційну позицію церкви. Крім того, з огляду на те, що окреслені події мають динамічний характер і розвиваються протягом останніх місяців, ґрунтовні наукові дослідження з даної проблематики відсутні.

Мета дослідження. Власне, зазначені положення і обумовлюють необхідність проведення детального аналізу сучасного стану УПЦ та визначення можливих шляхів розвитку подій.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день УПЦ є складовою частиною Московського патріархату з незалежним управлінням. Церква володіє т.зв. правами широкої автономії.

На Архієрейському Соборі РПЦ 30-31 січня 1990 р. для підвищення авторитету православної церкви в Україні було прийняте нове «Положення про екзархати» [18]. Цим документом українському екзархату надавалися розширені права у самоврядуванні, духовенство й віруючі отримали змогу самостійно будувати церковне життя згідно зі своїми церковно-національними традиціями.

10 липня 1990 р. Синод Українського екзархату схвалив прийняте 9 липня 1990 р. «Звернення єпископату УПЦ до Святійшого Патріарха Московського і всієї Русі Алексія II і Священного Синоду РПЦ», головним пунктом якого було прохання про надання УПЦ незалежності й самостійності у керуванні й направив його на розгляд Священного Синоду РПЦ з проханням затвердити.

25-27 жовтня 1990 р. Архієрейський Собор РПЦ ухвалив надати УПЦ незалежність і самостійність в її керуванні. За УПЦ залишалась канонічна єдність з кириархальною церквою, а через неї – зі Вселенським Православ'ям, що відповідало статусу УПЦ, який існував у XVIII ст. [15].

1-3 листопада 1991 р. у Києво-Печерській лаврі відбувся Помісний Собор УПЦ, що прийняв постанову: «Звернутися до Святійшого Патріарха Московського і всієї Русі Алексія II та єпископату РПЦ

з проханням дарувати УПЦ повну канонічну самостійність, тобто автокефалю, яку може проголосити тільки вищий орган Помісної Церкви в особі Собору єпископів» [20]. Це звернення розглядалося під час засідання Архієрейського Собору в Москві з 31 березня по 5 квітня 1992 р., результатом якого стало прийняття постанови: «Щоб мати справжнє волевиявлення повноти УПЦ, потрібно мати судження про дарування УПЦ повної канонічної незалежності на наступному Помісному Соборі РПЦ» [8, с.5].

На Соборі архієреїв у Москві предстоятель УПЦ митрополит Філарет (Денисенко) обіцяв подати у відставку у зв'язку з наявністю обвинувачень на його адресу. Однак після повернення до Києва він оголосив про свою відмову скласти з себе обов'язки предстоятеля УПЦ, зрікся даної ним архієрейської клятви, чим поклав початок церковному розколу, що увійшов в історію православ'я під назвою «філаретівський».

27-28 травня 1992 р. відбувся т.зв Харківський собор УПЦ. Головне рішення якого було зміщення митрополита Філарета з посади предстоятеля УПЦ, а також обрання предстоятелем УПЦ, митрополитом Київським і всієї України митрополита Ростовського і Новочеркаського Володимира (Сабодан).

11 червня 1992 р. Архієрейський Собор РПЦ затвердив рішення Харківського собору УПЦ. Помісний Собор УПЦ 26 червня 1992 р. у Києві ухвалив постанову про визнання Архієрейського Собору в Харкові від 27-28 травня 1992 р. канонічним [19].

У Статуті УПЦ чітко зазначено, що найвищими органами церковної влади та управління є Собор, собор єпископів, та Священний Синод УПЦ на чолі з митрополитом Київським і всієї України [21]. Крім того, УПЦ поділяється на єпархії, які мають своїх предстоятелів (єпархіальних архієреїв), органи управління (єпархіальні збори, єпархіальна рада, єпархіальне управління) та установи (благочиння, монастирі, парафії).

Предстоятелем УПЦ з 1992 р. є митрополит Київський і всієї України Володимир. За роки служіння Володимира мережа УПЦ значно розширилась. Так, кількість парафій зросла з 5,5 тис. у 1991 р. до 12043 – у 2011 р., які опікують 9680 священнослужителів. Кількість монастирів збільшилася з 32 у 1991 р. до 186 у 2011 р. У них несуть послух близько 5 тис. ченців. На час обрання Володимира в УПЦ функціонували 4 духовні семінарії та академія, а у 2011 р. кількість духовних закладів зросла до 20. Діють 4344 недільні школи. Сьогодні Українська церква має 112 періодичних видань, у багатьох єпархіях налагоджені відносини з регіональними теле- й радіоагентствами [19; 7]. Як бачимо, УПЦ представляє найбільшу кількість віруючих в Україні і має суттєвий вплив на формування суспільних позицій переважної більшості українців.

Діставши від РПЦ статус «самоуправної церкви з широкими правами автономії», УПЦ має змогу вести всі свої внутрішні справи незалежно. Зокрема, без згоди Москви відбувається призначення або звільнення не лише священників, але й єпис-

копів та митрополитів. Крім того, обрання глави церкви – митрополита Київського та всієї України – повинно відбуватися лише серед ієрархів УПЦ без втручання Москви або погодження там його кандидатури.

Поки був живий патріарх Алексій II, російський вплив на внутрішнє життя УПЦ залишався обмеженим. Це пов'язували як із внутрішньополітичними проблемами в Російській Федерації, так і з начебто наявними домовленостями між патріархом та митрополитом Київським. Володимир зумів так поєднати відмінні, а часто й протилежні інтереси різних угруповань усередині церкви, що будь-який, навіть найменший поштовх може призвести до ефекту доміно, коли зруйнується вся її відлагоджена структура.

Улітку 2011 р., під час проведення Собору УПЦ, деякі представники РПЦ остерігалися, що Володимир задумав зміцнити позиції і призначити собі наступника. Завдяки впливу й авторитету влади могла бути обрана кандидатура, яка повела б УПЦ шляхом унезалежнення. Але на Соборі нічого такого не відбулося.

Новий витік подій почав розгортатися восени 2011 р., коли стан здоров'я глави УПЦ різко погіршився, і він переніс дві складні операції. У грудні 2011 р. митрополит Володимир дав згоду на проведення засідання Синоду без його участі.

Статут про управління УПЦ у разі хвороби предстоятеля передбачає проведення засідань Синоду під головуванням найстарішого за єпископською хіротонією постійного члена Синоду (на сьогодні ним є Одеський митрополит Агафангел (Саввін)). Проте, тим же Статутом визначено, що таке головування може носити лише тимчасовий характер. Крім виконання обов'язків голови Синоду, найстаріший за хіротонією з його постійних членів не має ніяких особливих повноважень у справі церковного управління [21].

У грудні 2011 р. члени Синоду отримали благословення митрополита Володимира на проведення засідання без його участі, проте ніяких письмових офіційних заяв очільника УПЦ з цього приводу не було. Крім того, ні Статут УПЦ, ні прийняті Синодом рішення нічого не говорять про те, хто і яким чином повинен встановлювати ступінь дієздатності предстоятеля. Простіше кажучи, залишається незрозумілим, хто уповноважений визнати митрополита Володимира здатним (або нездатним) головувати у Синоді.

За аналогією з грудневим засіданням Синоду, слід було б очікувати, що і в січні 2012 р. члени Синоду, перш ніж розпочати засідання, звернуться за благословенням до митрополита Володимира і або отримають його згоду на проведення Синоду під головуванням митрополита Агафангела, або, якщо стан здоров'я митрополита Володимира виявиться задовільним, проведуть засідання під його головуванням. Як видно з коментаря, даного керуючим справами УПЦ архієпископом Митрофаном (Юрчук), напередодні Синоду митрополита Володимира у лікарні відвідали лише сам архієпископ Митрофан і архієпископ Олександр (Драбинко). За твердженням архієпископа Митрофана, вони обго-

ворили з митрополитом «усі питання, які повинні підніматися на Синоді, і Блаженніший був у курсі всіх справ» [2]. Однак на Синоді обговорювалися і такі питання, які не перебували у компетенції архієпископа Митрофана і тому навряд чи могли бути задалегідь обговорені з митрополитом Володимиром (це, наприклад, доповідь митрополита Павла (Лебедь) про перевірку фінансових справ Київської митрополії або доповідь митрополита Іларіона (Шукало) про склад комісії з перегляду статуту про управління УПЦ) [22].

Судячи з усього, ні тимчасово виконуючий обов'язки голови Синоду митрополит Агафангел, ні інші постійні члени Синоду (за винятком архієпископів Митрофана та Олександра) не спілкувалися з митрополитом Володимиром напередодні Синоду. Прийняті рішення також не подавалися предстоятелю УПЦ для затвердження.

При цьому, як повідомляють джерела, наближені до Київської митрополії, у день проведення Синоду митрополит Володимир відчував себе досить добре і очікував, що члени Синоду відвідають його в лікарні і, можливо, проведуть засідання у його присутності. Однак ці очікування залишилися марними [16].

Ще на грудневому засіданні Синод затвердив порядок управління церквою без участі митрополита Володимира. Створювалась спеціальна колегіальна комісія у складі трьох вікарних єпископів на чолі з архієпископом Олександром, підпорядковувалась митрополиту Агафангелу як тимчасовому голові Синоду. Крім того, питання, пов'язані з діяльністю київських духовних шкіл (у тому числі і освячення студентів у священний сан), доручено самостійно вирішувати ректору Київської духовної академії архієпископу Антонію (Паканич); питання, пов'язані з діяльністю Києво-Печерської Лаври, були передані у повне ведення намісника лаври митрополита Павла; намісникам же ставропігійних монастирів наказано погоджувати усі поточні питання з митрополитом Агафангелом, а намісникам і настоятелькам київських монастирів – з комісією, тимчасово керуючої Київською єпархією [5]. Таким чином, у всіх сферах церковного життя з кінця грудня 2011 р. усі питання можна вирішувати без участі митрополита Володимира. Фактично керівництво УПЦ взяв у свої руки Синод, постійні члени якого істотно зміцнили свої позиції.

Тому скликання чергового засідання Синоду без участі митрополита Володимира стало лише логічним продовженням грудневих рішень. За мовчазної згоди члени Синоду інтерпретували дозвіл митрополита Володимира на проведення грудневого засідання як санкцію на те, щоб і надалі діяти, не залучаючи його до справ церковного управління. Нова схема управління церквою, яка, хоч і залишила у руках митрополита Володимира статус глави УПЦ, водночас позбавила його важелів реального впливу на церковне життя. Рішення, прийняті Синодом, тепер навіть не подаються митрополиту Володимирі на затвердження.

Для Синоду УПЦ хвороба митрополита Володимира, як здається, стала не причиною, а скоріше приводом взяти владу у свої руки. «Зимові»

Синоди УПЦ (26 січня і 21 лютого) 2012 р. ухвалили ряд рішень, які у своїй основі визначатимуть подальший шлях розвитку УПЦ. Це є свого роду підготовка, перевірка сил перед виборами нового глави УПЦ з огляду на стан здоров'я митрополита Володимира. Дані рішення стосувались наступних питань.

Церковно-фінансовий аудит. На своїй минулої грудневій сесії Синод прийняв рішення провести перевірку фінансово-господарської діяльності Київської митрополії. Для цього була створена ревізійна комісія на чолі з митрополитом Вишгородським і Черnobильським Павлом. Головну увагу комісія приділила перевірці будівництва у Києві Воскресенського кафедрального собору. 26 січня 2012 р. митрополит Павло представив членам Синоду звіт про проведену ревізію.

За підсумками перевірки було звільнено архієпископа Олександра з посади настоятеля храму «Всіх Святих» комплексу кафедрального собору. З посади ключаря (заступника настоятеля кафедрального храму) відсторонений і прес-секретар митрополита Володимира протоієрей Георгій Коваленко [17]. Контроль над будівництвом собору передано тепер митрополиту Черкаському Софронію (Дмитрук). Це рішення мотивовано прагненням «удосконалити адміністративно-фінансову діяльність» при будівництві собору [6]. Цілком очевидно, що ревізійна комісія у ході перевірки все ж виявила фінансові порушення, хоча звіт комісії і не був опублікований.

Крім того, Синод скасував своє власне грудневе рішення про створення комісії для колегіального управління Київською єпархією. Тепер управління єпархією доручено митрополиту Вишгородському та Черnobильському Павлу. Таким чином, члени Синоду висловили свою недовіру архієпископу Олександрі, відсторонивши його не тільки від будівництва кафедрального собору, а й від впливу на управління Київською єпархією.

Наступним кроком послаблення позицій Олександра стали рішення лютого засідання Синоду (21 лютого), за яким його звільнено з посади голови Відділу зовнішніх церковних зв'язків УПЦ та з посади головного редактора офіційного сайту УПЦ. Крім того, його вивели із складу постійних членів Священного Синоду УПЦ. Натомість головою Відділу зовнішніх церковних зв'язків УПЦ призначили преосвященного Антонія, архієпископа Бориспільського, вікарія Київської митрополії, Ректора КДА, а посаду головного редактора офіційного сайту УПЦ обійняв протоієрей Георгій Коваленко, який напряму підпорядковується керуючому справами УПЦ [4].

Для більшості членів Синоду метою прийнятих даних рішень була нейтралізація фігури архієпископа Олександра. Для деяких же – це не мета, а скоріше засіб. Засіб для реалізації власних планів на престол київських предстоятелів.

Синодальне правління. Митрополит Агафангел, провівши вже три засідання Синоду у якості голови, фактично позиціонує себе як тимчасовий глава УПЦ. Свої амбіції висловлювались ним уже в листопаді минулого року, коли він проголосив

себе «провідним членом Синоду». Знаковим став і його виступ під час молебню на Володимирській горі у Києві 23 грудня 2011 р. у присутності перших осіб держави [13]. Усі ці кроки, очевидно, спрямовані на формування у медіа-просторі образу митрополита Агафангела як об'єднувача і гаранта стабільності УПЦ у ситуації хвороби митрополита Володимира.

Митрополит Вишгородський і Чорнобильський Павло також помітно зміцнив свої позиції. Він став фактичним керівником Київської єпархії. При цьому, на відміну від тимчасової комісії (працювала з 23 грудня по 26 січня), не підпорядкований митрополиту Агафангелу, а може діяти як повноправний єпархіальний архієрей. Однак найбільш стратегічно вигідною видається позиція Донецького митрополита Іларіона. Саме в його руках перебуває керівництво комісією з перегляду Статуту УПЦ. І якщо митрополит Іларіон зуміє провести ті поправки до Статуту, в яких зацікавлена Москва, він може стати головним стратегічним союзником патріарха Кирила і забезпечити собі підтримку Москви на майбутніх виборах предстоятеля УПЦ.

Статут УПЦ. Якщо для згаданих членів Синоду існуюча ситуація – це спосіб полегшити собі шлях до вершини церковної влади, то, наприклад, для Москви – це привід вирішити давню й болючу проблему – Статут УПЦ у редакції 2007 р., який викликав негативну реакцію у Москві. У такій ситуації патріарх Кирил і його найближче оточення вважають найважливішим завданням знівелювати поправки, внесені до Статуту у 2007 р., так як, на їхню думку, вони посилюють ступінь незалежності УПЦ від Москви. Незважаючи на те, що Статут у редакції 2007 р. був затверджений Собором УПЦ у липні 2011 р., тим не менше, ряд українських ієрархів, які відстоюють тісний зв'язок УПЦ з Московським патріархом, домоглися тоді створення комісії під головуванням Донецького митрополита Іларіона, якій доручено запропонувати зміни і доповнення до Статуту. Всього до комісії увійшли 16 осіб, з яких 9 є єпископами [14].

Можна припустити, що персональний склад комісії – це компроміс між Одеським та Донецьким митрополитами. І хоча до комісії не увійшли представники Московської патріархії, цілком очевидно, що її склад попередньо був узгоджений з Москвою. Як відомо, 25 січня 2012 р., напередодні чергового засідання Синоду, Київ відвідав голова Відділу зовнішніх церковних зв'язків Московського патріархату митрополит Іларіон (Алфеев), який зустрічався з митрополитом Володимиром і, можливо, провів негласні консультації з деякими членами Синоду [16]. Таким чином, досить ймовірно, що митрополит Іларіон представив членам Синоду побажання патріарха Кирила, які, перш за все, могли стосуватися проблеми Статуту УПЦ і персонального складу комісії з його перегляду. Слід очікувати, що керівництво Московської патріархії намагатиметься використовувати дану комісію для посилення залежності УПЦ від Московського центру.

Проблема легітимності. Журнали «зимових» Синодів не подавалися на підпис митрополиту Володимиру. Керуючий справами УПЦ архієпископ

Митрофан прямо заявив, що «усі рішення Священного Синоду є дійсними та обов'язковими до виконання усіма, кого вони стосуються». На думку архієпископа, митрополит Володимир зможе ініціювати повторний розгляд цих питань лише тоді, коли «він повною мірою повернеться до виконання обов'язків Предстоятеля УПЦ» [10].

Свою позицію з приводу прийнятих 21 лютого 2012 р. рішень Синоду сам митрополит Володимир виклав в інтерв'ю, що з'явилося 24 лютого 2012 р. в українському виданні «Дзеркало тижня». «Я не виступаю проти... Священного Синоду щодо звільнення з посади... Синод призначив, Синод має право розпорядитися його долею в інтересах Церкви». Митрополит фактично висловив згоду щодо відсторонення Драбинка із займаних постів, відзначивши, правда, що «його особисте ставлення до цієї людини не змінилося», а також те, що його секретар «ще багато зробить для Церкви» [11]. Особи, близькі до митрополита Володимира, вважають, що він не стане протестувати проти прийнятих рішень. А якщо так, то фактичне захоплення влади церковним «ГКЧП» можна вважати доконаним фактом.

Рішення, прийняті Синодом у січні-лютому 2012 р., породили дискусію і про те, наскільки вони відповідають нормам Статуту про управління УПЦ. При цьому дискусія ведеться, в основному, навколо питання про необхідність (або, навпаки, необов'язковості) затвердження журналів Синоду митрополитом Володимиром. Однак, якщо уважніше придивитися до подій, то стане очевидно, що проблема набагато серйозніша.

Ситуація в УПЦ вийшла з церковно-правового поля ще влітку 2011 р. Явним сигналом цього було рішення про введення до складу Синоду трьох нових постійних членів: митрополитів Донецького Іларіона, Вишгородського Павла і архієпископа Переяслав-Хмельницького Олександра [3]. Цим рішенням від 14 червня 2011 р. Синод відкрито порушив відразу кілька приписів Статуту. Спроба закріпити норму про розширення складу Синоду на Соборі УПЦ 8 липня 2011 р. виявилася невдалою. Сам факт відхилення нових поправок до Статуту і створення комісії, якій доручалося розглянути всі ці поправки, означав, що рішення про введення до складу Синоду трьох нових постійних членів залишається нелегітимним, а значить, і всі рішення, прийняті Синодом у такому складі, можуть бути поставлені під сумнів. Незважаючи на те, що за Статутом (у редакції 2007 р.) постійними членами Синоду є сім правлячих архієреїв [21], за фактом з червня 2011 р. у Синоді засідали 10 постійних членів, з яких двоє (митрополит Павло і архієпископ Олександр) не є правлячими архієреями.

Тому довільне поводження з нормами Статуту УПЦ, яке спостерігається в останні місяці, є лише логічним продовженням процесів, що почалися в УПЦ влітку минулого року у зв'язку з погіршенням здоров'я митрополита Володимира. Адже рішення, які приймалися і на засіданнях Синоду, і на минулих церковних Соборах були продиктовані не бажанням дотриматися норму Статуту, а прагненням впливових ієрархів УПЦ зміцнити своє ста-

новище, скориставшись сприятливою ситуацією.

У результаті постійні члени Синоду створили механізм управління церквою, який дає значні повноваження ряду впливових архієреїв, прямо не декларуючи при цьому відсторонення від влади митрополита Володимира. Сформована ситуація є серйозним викликом для УПЦ. Адже у діючому Статуті ясно не прописана процедура обрання предстоятеля УПЦ. Тут лише лаконічно сказано, що він обирається Собором єпископів УПЦ. При цьому сам же Собор єпископів встановлює і процедуру цього обрання [21]. У разі, якщо нинішня тенденція вільного поводження з приписами Статуту буде продовжуватися, варто очікувати, що у майбутньому обрання нового митрополита Київського буде проходити у такому ж сумнівному церковно-правовому полі, як і останні засідання.

Сформована в УПЦ ситуація канонічної невизначеності та фактичної ізоляції предстоятеля повинна стати тривожним сигналом і для РПЦ, оскільки створює небезпечний прецедент. Адже у Москві може повторитися сценарій, який здійснюється зараз у Києві, коли члени Синоду, незадоволені патріархом або його найближчим оточенням, можуть спробувати ізолювати його, посилаючись на стан здоров'я або з інших причин.

Очевидно, нормалізація не може відбутися без повернення діяльності Синоду у канонічні рамки, окреслені Статутом УПЦ. Це передбачає у тому числі скорочення кількості постійних членів Синоду до семи. Тим більше, що ті архієреї, які були введені у Синод всупереч Статуту понад це число, є головними дійовими особами церковної кризи.

Іншими варіантами розвитку подій можуть бути наступні. Відсторонення митрополита Володимира і його найближчого оточення від оперативного керівництва церквою. Фактично владу між собою ділять митрополити Агафангел Одеський, Павло Чорнобильський та Іларіон Донецький, кожен відповідаючи за свій «сектор» роботи. Комісія на чолі із митрополитом Іларіоном готує нову редакцію статуту УПЦ. Адже за діючим статутом РПЦ мала б автоматично погоджуватися на рішення Києва, навіть при обранні нового предстоятеля. Тепер же можуть бути підготовлені будь-які варіанти обмеження прав УПЦ на користь Москви, і вони мають усі шанси бути прийнятими на Синоді. Така ситуація стала можливою лише тому, що митрополит Павло пішов на згоду з митрополитами Агафангелом та Іларіоном, хоча ще влітку відмовлявся від такої співпраці. Існує варіант, якщо митрополит Володимир не повернеться до виконання своїх обов'язків, то на наступному Синоді будуть прийняті чергові рішення про відсторонення його оточення від посад, про створення комісії щодо оцінки стану його здоров'я, про нову редакцію статуту тощо [12].

У разі, якщо УПЦ потрібно буде найближчим

часом обирати нового предстоятеля, їм постараться стати або сам Агафангел, або хтось із його кола – з мовчазної згоди та за підтримки Москви. У разі вдалого обрання або захоплення влади багато хто з «незгодних», яких серед єпископату УПЦ чимало, можуть вважати неможливим для себе перебувати в одній юрисдикції з «агафангелівцями». Їм доведеться кудись іти, але неканонічні УАПЦ і УПЦ КП, а також канонічна УГКЦ для них неприйнятні. Тому у подібній ситуації може активізуватися фактор світового православ'я: Вселенський патріарх Варфоломій, заручившись також підтримкою Єрусалимського патріарха Феофіла, може зробити крок назустріч «незгодним» українським ієрархам, і в Україні через одну з існуючих неканонічних конфесій буде легалізований Константинопольський патріархат – як то було до 1686 р. Схожий варіант висловив і предстоятель УПЦ КП Філарет, зазначивши, що якщо главою УПЦ стане митрополит Одеський і Ізмаїльський Агафангел, то у цій церкві відбудеться розкол [9].

Такий сценарій може до межі загострити відносини Московського і Вселенського патріархів, а Україна стане об'єктом протистояння між двома канонічними православними церквами. Така ситуація може перекинутися і на Росію, де є священнослужителі, незадоволені патріархом Кирилом. Таким чином, потурання з боку Москви своїм союзникам в Україні може поставити весь Московський патріархат перед досить серйозними викликами [1].

Висновки. Підсумовуючи вищезазначене можна зробити ряд висновків. На сьогодні УПЦ переживає чи не найбільшу внутрішньоцерковну кризу за останні 20 років. Хвороба блаженнішого Володимира припала на момент значної активізації діяльності митрополита всієї Русі Кирила, який відводить Україні першочергове значення у намаганнях очолити світове православ'я. Політика російського патріарха чітко простежується у рішеннях останніх «зимових» синодів, наслідком яких стало відсторонення від управління церковними справами прихильників автокефалії УПЦ і значне посилення позицій проросійської частини українського духовенства.

Водночас митрополит Володимир юридично залишається очільником УПЦ і має значний авторитет як у церкві, так і в підтримці серед найвищого керівництва нашої держави. Зважаючи на це, можливий варіант втручання у церковні перипетії Президента і його найближчого оточення.

Після «зимових» синодів в УПЦ настало тимчасове затишшя, проте будь-яке покращення чи погіршення стану здоров'я митрополита спричинить подальший розвиток подій. Зрозуміло одне, що найближчим часом УПЦ зазнає суттєвих трансформацій, які визначають перспективи її існування у майбутньому.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Аналитик: Раскол в УПЦ МП может резонировать и на РПЦ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rosbalt.ru/ukraina/2012/02/28/951198.html>
2. В УПЦ роз'яснили рішення Синоду: вони всі дійсні і обов'язкові до виконання, і жодного розколу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://risu.org.ua/ua/index/all_news/orthodox/uoc/46552/
3. Журнали засідання Священного Синоду УПЦ від 14 червня 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://religions.unian.net/ukr/detail/6203>
4. Журнали засідання Священного Синоду УПЦ від 21 лютого 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://alchevsk-pravoslavniy.ru/oficialnye-dokumeny-grc-uprc/zhurnali-zasidannya-svyashchennogo-sinodu-uprc-vid-21-lyutogo-2012-roku.html>
5. Журнали засідання Священного Синоду УПЦ від 23 грудня 2011 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://obitel.kiev.ua/news/?id=1408>
6. Журнали засідання Священного Синоду УПЦ від 26 січня 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://orthodox.org.ua/article/zhurnali-zasidannya-svyashchennogo-sinodu-uprc-vid-26-sichnya-2012-roku>
7. Звіт про мережу церков і релігійних організацій в Україні станом на 01.01.2011 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.irs.in.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=829%3A1&catid=51%3Astats&Itemid=79&lang=uk
8. Из выступления участников Архиерейского собора РПЦ (31 марта – 5 апреля 1992 г.) [Текст] // Журнал Московской патриархии. – 1992. – №8. – С. 3–8.
9. Из УПЦ МП хотят сделать епархию РПЦ? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://maidenua.wordpress.com/2012/02/20/из-уцп-мп-хотят-сделать-епархию-рпц/>
10. Коментарий архиепископа Митрофана, управделами УПЦ. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://lavra.ua/index.php?option=com_content&task=view&id=2086&Itemid=105
11. Митрополит Володимир: «Людам треба дати серйозну відповідь — у що ми віруємо і як ми віруємо» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dt.ua/POLITICS/mitropolit_volodimir_lyudyam_treba_dati_seryoznu_vidpovid_u_scho_mi_viruemo_i_yak_mi_viruemo-97792.html
12. Митрополита Володимира майже усунуто від керівництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/40659>
13. На Володимирській гірці біля пам'ятника святому рівноапостольному князю Володимиру відбувся традиційний Подячний молебень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://obitel.kiev.ua/news/?id=1407>
14. Нестійка рівновага, або Про підсумки останнього Собору УПЦ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravoslavie.kiev.ua/novosti/2419-nestyka-rvnovaga-abo-pro-pdsumki-ostannogo-soboru-uprc.html>
15. Определение Архиерейского собора РПЦ 25-27 октября 1990 года об УПЦ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://orthodox.org.ua/sobor_90/index.php
16. Патриарх Кирилл и его церковное «ГКЧП» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://society.lb.ua/religion/2012/01/31/134428_patriarh_kirill_i_ego_tserkovnoe.html
17. Патриарх Кирилл одобрил победу «русской партии» в украинской церкви [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rosbalt.ru/ukraina/2012/02/03/941560.html>
18. Постанови Архієрейського собору РПЦ 30-31 січня 1990 р. [Текст] // Православний вісник. – 1990. – №4. – С. 6–9.
19. Предстоятель УПЦ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://orthodox.kiev.ua/predstoyatel>
20. Собор Украинской Православной Церкви 1-3 ноября 1991 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://krotov.info/acts/20/1990/19911103.htm>
21. Статут про управління Української Православної Церкви [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://orthodox.org.ua/page/statut-uprc>
22. Украинская Православная Церковь учится жить без митрополита Владимира? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bogoslav-club.org.ua/?p=3135>